

Suvremena bajka u osnovnoškolskoj nastavi književnosti

Dukarić, Ivona

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:251645>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Ivona Dukarić

Suvremena bajka u osnovnoškolskoj nastavi književnosti

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2019.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Ivona Dukarić
Matični broj:
0009063726

Suvremena bajka u osnovnoškolskoj nastavi književnosti

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost
Mentor: dr. sc. Karol Visinko, red. prof.

Rijeka, 2019.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad naslova *Suvremena bajka u osnovnoškolskoj nastavi književnosti* izradila samostalno pod mentorstvom dr. sc. Karol Visinko, red. prof.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju diplomskoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u diplomskom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Studentica

Potpis

Ivona Dukarić

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. DJEČJA KNJIŽEVNOST	2
3. BAJKA	4
3. 1. Porijeklo i motivi bajki	6
3. 2. Umjetnička bajka	7
3. 3. Suvremena bajka	8
3. 4. Fantastične priče	9
4. ETIČNOST BAJKE	11
5. FILMSKA BAJKA	13
5. 1. Poistovjećivanje s junacima	14
6. IVANA BRLIĆ-MAŽURANIĆ	16
6. 1. Priče iz davnine	16
6. 2. Pojavnost i utjecaj priča Ivane Brlić-Mažuranić	17
6. 3. Interpretacija priče <i>Kako je Potjeh tražio istinu</i> u srednjoj školi	20
7. LEWIS CARROLL	22
7. 1. Alica u Zemlji čudesa – bajka i/ili fantastična priča?	22
7. 2. Interpretacija <i>Alice u Zemlji čudesa</i>	23
7. 2. 1. Alica, Miš i društvo iz lokve suza	24
7. 2. 2. Alica i Bijeli Zec	24
7. 2. 3. Alica i Gusjenica	25
7. 2. 4. Trojica ludih	25
7. 2. 5. Alica u najljepšem vrtu	26
7. 2. 6. Alica i Cerigradska Mačka	26
7. 2. 7. Aličino svjedočenje	26
7. 2. 8. Alica u snu čovječanstva	27
7. 3. Slika i razgovor u dječjoj knjizi	27

7. 4. <i>Alica u Zemlji čudesa</i> i druge umjetnosti	28
7. 5. Važnost <i>Alice u Zemlji čudesa</i>	29
8. SUNČANA ŠKRINJARIĆ	31
8. 1. Plesna haljina žutog maslačka	32
9. PRIMJERI METODIČKIH MODELA U OBRADI BAJKE	34
9. 1. Bajka u nastavi književnosti	34
9. 2. Lewis Carroll: <i>Alica u Zemlji čudesa</i>	35
9. 2. 1. Nastava književnosti	35
9. 2. 2. Jezično izražavanje	38
9. 3. Sunčana Škrinjarić: Plesna haljina žutog maslačka	39
9. 3. 1. Nastava književnosti	39
9. 3. 2. Jezično izražavanje	40
10. ZAKLJUČAK	42
11. POPIS LITERATURE	44
12. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI	46

1. UVOD

"*Nekoć davno, iza sedam gora i sedam mora živjela je ...*". Samo nekoliko riječi i dovoljno je da se uputimo u čudesna putovanja i prepustimo mašti. Svima nama su nam dobro poznati ovakvi počeci priča, pa neće biti teško zaključiti da je riječ o bajkama o čemu će biti riječ u ovome radu.

U radu ću se osvrnuti na samo značenje riječi bajka, o njezinom postanku i motivima, kao i o vrstama bajki. Kao temelj ovog rada, uzela sam dvije bajke koje ću interpretirati, a to su *Alica u Zemlji čudesa*, Lewisa Carrolla i *Plesna haljina žutog maslačka*, Sunčane Škrinjarić. U ovome radu ću spomenuti i poznatu hrvatsku spisateljicu Ivanu Brlić-Mažuranić.

Bajka je svaka priča, narodna ili umjetnička, u kojoj je slika svijeta izgrađena na iracionalnim, nadnaravnim elementima, priča u kojoj je, baš kao u crtanom filmu sve moguće (Težak 1969: 5). To je svijet u kojem je sve moguće, u kojem žive vile, vještice, divovi, patuljci i ljudi zajedno, svijet u kojem se čudesno i nadnaravno isprepliće sa zbiljskim te svijet u kojem je prisutna borba između dobra i zla u kojem dobro na kraju uvijek pobjeđuje.

Bajka je nastala u pradavnim vremenima i prenosila se s čovjeka na čovjeka, no unatoč tome ona do danas nije izgubila svoju čaroliju. Bajka različito utječe na svaku osobu, a pouka koju ona nosi na kraju, svakako će potaknuti na razmišljanje, kako djecu tako i odrasle.

Cilj ovog rada je prikazati kako se suvremene bajke primjenjuju i interpretiraju u osnovnoškolskoj nastavi književnosti te kako poistovjećivanje junaka utječe na djecu.

2. DJEČJA KNJIŽEVNOST

Kakva je to dječja književnost i postoji li ona danas uopće? Jesu li to knjige koje odrasli čitaju djeci, je li to zabava ili pouka ili je to nešto posve drugo? Na dječju književnost nitko ne gleda istim očima, već nam je svima nama ona drugačija. Tijekom povijesti, mnogi pisci su svoja djela svjesno namjenjivali djeci, ograničavajući pri tome svoju tematiku, stil i kompoziciju. No jesu li sva djela koja su namijenjena djeci umjetnički vrijedna i jesu li sva takva djela namijenjena samo djeci? Npr. je li Andersenova priča *Carevo novo ruho* literatura samo za djecu ili ipak ne? Mogu li iz njegove priče i odrasli izvući neku pouku? Malo dijete u ovoj priči uživa samo u fabuli, veće dijete u njoj otkriva laži i gluposti između pojedinih ljudi dok odraslog čovjeka ova priča potiče na razmišljanje o životu. Tako Milan Crnković u svojoj knjizi *Dječja književnost* navodi kako nisu svi dječji pisci svoja djela namijenili djeci i daje nekoliko teza o granici dječje književnosti i književnosti uopće:

1. Postoje književna djela koja djeca ne mogu s razumijevanjem čitati prije nego postignu određenu dob; granica je negdje oko četrnaeste godine (Crnković 1986: 5).

2. Postoje djela koja mogu čitati odrasli i djeca, ali jedna od njih više interesiraju djecu, a druga odrasle (Crnković 1986: 5).

3. Postoje starija književna djela koja autori nisu pisali za djecu, ali koja današnje generacije upoznaju već u ranijoj dobi, a kada ih čitaju odrasli, nalaze u njima čar djetinjstva (Crnković 1986: 5).

4. Postoje djela, pogotovo u novijoj literaturi, u kojima su doživljaji svijeta i spoznaja o životu svjesno zaodjenuti u ruho koje odgovara dječjoj dobi, dok odrasli teže za dubljim, manje opreznim i manje ograničenim poniranjem u iste probleme (Crnković 1986: 5).

5. Postoji tematika koja djecu interesira i koju djeca traže u formi što odgovara njihovoj dobi, a postoji tematika za koju djeca nemaju još dovoljno

životnog iskustva i tematika koja ih interesira, ali je dana u takvoj formi i da je mogu shvatiti tek odrasli (Crnković 1986: 5).

Nakon svega navedenoga, mogli bismo reći da je granica između dječje književnosti i književnosti veoma labilna, odnosno ona ovisi o tome koliko djeca znaju o svijetu, kako ona dolaze do određenih spoznaja te na koji će ih način ona primati i doživljavati.

Milan Crnković navodi kako je dječja književnost poseban dio književnosti koji obuhvaća djela koja po tematici i formi odgovaraju dječjoj dobi, a koja su svjesno namijenjena djeci ili ih autori nisu namijenili djeci, ali su tijekom vremena ta djela izgubila mnoge osobine koje su ih vezale za njihovo doba te su postala prikladna za dječju dob (Crnković 1986: 5-6). Ova definicija danas je prihvaćena kod većine teoretičara i povjesničara dječje književnosti.

U dječju književnost ubrajamo slikovnice, igrokaze, dječju poeziju, priče, bajke, romane i pripovijetke o djeci. Također, ubrajamo i basne, ali i ostale književne vrste kao što su to romani i pripovijetke o životinjama te avanturističke romane i znanstvenu fantastiku.

3. BAJKA

Bajka je jedan od najstarijih oblika usmenog narodnog stvaralaštva. Ona polazi od mitološkog poimanja svijeta u kojemu se susreću fantastični likovi, prizori i događaji. U bajci glavni junak ostavi svakidašnjicu te odlazi u kraljevstvo čuda u kojemu prebrodi zle sile i teškoće koje mu se nalaze na putu. Svaka bajka ima svoj zaplet, razvoj i zaključak dok vrijeme i mjesto nisu određeni.

Bajka je stvorena od glagola bajati, što prvobitno znači čarati, vraćati, govorenjem tajanstvenih riječi i obavljanjem nekih radnji otklanjati ili nanositi na koga bolesti, uroke i druge nevolje, ali taj glagol ima i značenje: pričati što zanimljivo radi pridobivanja, udvarati se, mrmljati, mumljati, truditi se da se nešto uradi, pričati bajke (Težak 1969: 6).

S bajkom se djeca susreću od svoje najranije dobi. Ona doživljavaju bajku, a bajka pak na njih ostavlja trag. Milan Crnković govori kako u sudaru s civilizacijom bajka nestaje dok mlade generacije ulazeći u život imaju najbolje predispozicije za čitanje i razumijevanje bajki (Crnković 1986: 21). Ovime se razvija uvjerenje kako sve narodne bajke treba uključiti u dječju književnost. No nije oduvijek bilo tako jer na bajku ne gledaju svi jednako. U doba revolucionarnih demokrata, u Rusiji i u dvadesetim godinama ovog stoljeća, a kod nas u tridesetim godinama, raspravljalo se i argumentiralo o tome šteti li bajka djetetu ili koristi. Glavni argumenti koje iznose protivnici bajke jesu ti da je bajka štetna: jer je sazdana na prejakoj i nekontroliranoj mašti; jer podržava praznovjerje; jer u njoj nalazimo mitologiju, religiozna shvaćanja, mistiku uopće; jer odalečuje dijete od realnog svijeta, razvija nematerijalističko shvaćanje svijeta i života; jer ostavlja štetne tragove na dječjoj psihi; jer razvija monarhističke osjećaje; jer uspavljuje dijete i zatvara mu pogled u realan život (Crnković 1986: 22).

Od svega ovoga, najuvrježeniji je prigovor o psihičkim traumama koje mogu izazvati stravične bajke, npr. one o vukodlacima, zlim maćehama i slično. Do ovakvih trauma može doći ako se takve bajke pričaju djeci u mraku, za vrijeme vremenskih nepogoda ili u nekim zabačenim mjestima. Isto tako, ako se bajka priča na vrlo impresivan način, djeca također mogu osjetiti strah. U ovakvim situacijama riječ je o zloupotrebi bajke, o pogrešnom odabiru bajke ili o slabom poznavanju dječje psihe.

Nasuprot ovome, pobornici bajke navode sljedeće argumente koji joj idu u prilog: dobro usmjerena mašta je korisna, djeca bajke snažno doživljavaju, bajka pokazuje borbu čovjeka sa prirodom, u svim bajkama nalazimo borbu između dobra i zla u kojoj dobro uvijek pobjeđuje (Crnković 1986: 22).

Mogli bismo zaključiti kako pobornici bajku doživljavaju kao umjetničku tvorevinu u kojoj proviruje čežnja za pobjedom dobra, istine i pravde. Stjepko Težak u *Interpretaciji bajke* navodi kako bajku prati želja da se pobjegne od siromaštva i da se postigne ekonomska sigurnost. Glavni junak koji je uglavnom siromašan pastir, seljak, sluga ili ribar, na kraju bajke se obično vraća u svakidašnji svijet i to sa blagom. On uporno želi shvatiti svijet oko sebe, želi protumačiti nejasne pojave u prirodi što pridonosi čovjekovoj mašti, odnosno u takvim bajkama se pojavljuju mitološka bića koja su ništa drugo nego personificirane prirodne pojave ili pak fantastični odgovori na pitanja kao što su: kako nastaje noć, što je sunce i slično (Težak 1969: 6). U bajkama se stvara raj, drugi svijet, čezne se za pustolovinama, otkrivanjem nepoznatog, dalekog i tajanstvenog.

Isto tako, pobornici bajke smatraju kako djeca doživljavaju bajku na sasvim drugačiji način nego odrasli. Za većinu djece vukodlaci, zle maćehe i sile, predstavljaju opća, stilska mjesta koja na njihovoj psihi ne ostavljaju nikakvih posljedica. Također ni elementi mistike i praznovjerja nisu tako opasni kako se to čini protivnicima bajke.

3. 1. Porijeklo i motivi bajki

Narodna bajka stara je koliko i ljudski govor i nju imaju svi narodi. Prve bajke su bile vjerojatno mitovi, a najstarija sačuvana narodna priča je *Bajka o brodolomniku* koja je zapisana prije 4000 godina u starom Egiptu (Crnković 1986: 24). U doba starih velikih kultura one su bogato cvjetale dok su se u Europi počele razvijati za vrijeme križarskih ratova, a u razdoblju romantike one su se počele sistematski bilježiti.

Milan Crnković navodi kako postoje četiri teorije o postanku i širenju narodnih bajki, a to su mitološka, migraciona, kontakta i antropološka.

Mitološku teoriju zastupaju braća Grimm koji smatraju da su se bajke razvile iz mitologije pojedinih naroda.

Začetnik migracione teorije je Theodor Benfey koji smatra da su bajke porijeklom iz budističke Indije. Njegov protivnik je Peukert koji misli kako su one nastale za vrijeme starih civilizacija na prostoru istočnog Sredozemlja.

Predstavnici kontaktne teorije jesu Aleksandar Veselovski i Gorki. Oni govore kako je jedan narod uzimao motive od drugoga te ih mijenjajući dotjerivao na svoj način.

Taylor je osnivač antropološke teorije koji navodi kako je svaki narod živio u sličnim uvjetima te stvarao slične priče.

Prema Milanu Crnkoviću teško se prilagoditi bilo kojoj od tih teorija. U našoj narodnoj bajci možemo naći motiva koji se javljaju gotovo svuda, odnosno imamo motiva iz susjednih naroda, ali i onih posve naših. Naši su narodi bajku donijeli iz pradomovine, a zatim su je razvijali i prenosili drugima.

Milan Crnković spominje neke od najvažnijih tipova motiva u bajkama kao što su to natprirodni protivnici i pomagači, čarolije i čuda, ljubavni i bračni odnosi, podvizi i traganja, vjernost, dobri i zli rođaci, više sile, tri svijeta te realističke priče. Osim toga javljaju se i motivi iz svakodnevnog života: razna takmičenja, krađe i podvale, bijeg, zavođenja i preljubi, lažne optužbe i zle žene, nadmudrivanja i slično.

Samo porijeklo motiva nije lako odrediti. Ipak, pretpostavlja se kako su navedeni motivi pronađeni u staroj Indiji i Kelti, zatim Grčkoj, Kini, Perziji te kod sjevernih i germanskih naroda, u Rusiji ali i kod Slavena uopće. Ovo nas upućuje na to da je bajka cvjetala u svakom narodu, da su se motivi širili iz jednog naroda u drugi, odnosno bajka je zajednička baština svih naroda (Crnković 1986: 27).

3. 2. Umjetnička bajka

Umjetnička bajka izrasla je iz narodne bajke. U početku ona se od nje vrlo malo razlikovala, da bi na kraju prekinula svaku vezu sa njome. Umjetnička bajka nastaje na dva načina, odnosno prvim se načinom iz narodne bajke bira i bilježi najbolja varijacija. Drugi način je onaj pomoću kojih se stvara nova bajka na osnovi klasičnih motiva. Najbolji primjeri za to jesu Andersenove priče i priče Ivane Brlić-Mažuranić.

Velik je broj autora koji su pisali bajke. Oni su u njih unijeli nešto novo i prepoznatljivo što ih razlikuje od ostalih pisaca. Neke od najpoznatijih dječjih bajki prvi je objavio francuski pisac Charles Perrault (Crnković 1986: 31). To su bile *Bajke moje majke guske, ili priče i bajke iz starih vremena s poukama*. Zbirka je sadržavala sljedeće bajke: *Zaspala ljepotica, Crvenkapica, Plavobradi, Mačak u čizmama, Vile, Pepeljuga, Kraljević Čuperak i Palčić*. Perrault je pričao svoje bajke u tadašnjim otmjenim salonima i svoju je zbirku namijenio i društvu u salonima, ali i djeci. U njegovoj zbirci ima i stihova i pripovijedanja, ali i moraliziranja s ironijom. Njegove bajke imaju pouku na kraju, kao što i sam naslov zbirke kaže, a od narodnih bajki se razlikuju stilom, detaljima i krupnijim obratima.

Nakon romantike, umjetnička bajka se u potpunosti počinje udaljavati od narodne za što je najviše zaslužan danski književnik Hans Christian Andersen koji je bajku poveo novim putevima. On je u bajci proširio tematiku te stvorio vlastite originalne priče. On oživljava obične stvari i u pokret stavlja obične,

nežive predmete. Kod njega ne nailazimo na mnogo bajki u kojima se javljaju natprirodne i više sile te isto tako u njegovim bajkama nema fantastičnih elemenata: *Kraljevo novo ruho*, *Djevojčica sa žigicama*, *Kraljevna na zrnu graška* i slično. Andersen je unio mnogo novih elemenata u bajku dok je narodne motive proširio opisima i zgodama iz vlastitog života: *Palčica*, *Cvijeće male Ide*, *Zaručnici*. Osim ljudskoga svijeta, Andersen u svojim bajkama koristi i biljni i životinjski svijet te je vješt u prikazivanju dječjega svijeta.

Narodnim motivima i temama ostali su vjerni mnogi svjetski, a između ostalih i hrvatskih pisci. Jedna od njih je i poznata hrvatska književnica Ivana Brlić-Mažuranić koja je prozvana *hrvatskim Andersenom* i to upravo zbog načina pisanja koji je blizak njemu. Njezinom najboljom zbirkom smatraju se *Priče iz davnine*, a koje su sazdane na narodnim motivima i slavenskoj mitologiji. Svaku priču čini borba između dobra i zla, a isto tako svaka priča je vezana s realnim životom i na kraju nosi neku pouku, a o čemu će riječ biti kasnije.

3. 3. Suvremena bajka

Dubravka Zima navodi kako se kod upotrebe termina moderna ili suvremena bajka pojavljuje mnoštvo nedoumica, odnosno postavlja se pitanje što bi to uopće bila suvremena bajka, koje su njene karakteristike te postoji li uopće potreba za tim terminom u dječjoj književnosti (Zima 2001: 165). Svakako nije lako odrediti književne karakteristike suvremene bajke. Mnoga istraživanja dokazuju da razvoj bajki znači razvoj i promjenu njene strukture. Dubravka Zima spominje kako je kod ovoga izuzetno korisna činjenica Luthijevog naglašavanja jednorazinskog, odnosno jednodimenzionalnog svijeta bajke (Zima 2001: 168). Kao što nam je svima poznato, likovi se u bajci mogu podijeliti na ljudske i fantastične, ali isto tako oni žive u istom svijetu koji je pak mješavina realnih i fantastičnih kategorija. Likovi koji su bajkama prikazani kao

junaci, ne postavljaju pitanja o fantastičnim pojavama ili fantastičnim likovima, nego ih oni jednostavno prihvaćaju te su njihovi postupci motiviraniji.

Za moderne bajke je karakteristično izostavljanje nagrade i kazne, odnosno zaslužena nagrada ponekad zna zaobići one koji su je zaslužili ili pak ona zna stići prekasno.

Dubravka Zima navodi kako bi moderna bajka mogla biti ona koja sadržava strukturu i tipizirane likove tradicionalne bajke, ali isto tako ona dozvoljava određene modifikacije u skladu s promijenjenim civilizacijskim okolnostima (Zima 2001: 171). Npr. promijenjene civilizacijske okolnosti svakako znače i tehnološki napredak, što donosi nova zanimanja, ali ono što bajka ne smije promijeniti, bez obzira na napredak i promjenu životnih uvjeta jest jednoslojna fantastična struktura i shematiziranost zbivanja, odnosno početna situacija – pojavljivanje poteškoće – razrješavanje poteškoće – sretan i pravedan kraj i tipizirane likove (Zima 2001: 171).

Što se tiče suvremene hrvatske dječje priče, odnosno bajke, možemo reći da ona svoj puni zamah doživljava sedamdesetih i osamdesetih godina 20. stoljeća. Moderne bajke su pisali Vladimir Nazor, Josip Cvrtila, Jagoda Truhelka, a puni i pravi procvat hrvatske bajke doživljavaju djelima Sunčane Škrinjarić, Nade Iveljić, Višnje Stahuljak i Ante Gardaša.

3. 4. Fantastične priče

Lewis Carroll, pravim imenom Charles Lutwidge Dodgson, smatra se utemeljiteljem fantastične priče. On odlazi u svijet podsvjesnog i ne želi prikazivati realan svijet, već će iz tog realnog svijeta napraviti jedan čudesan irealan svijet, a čiji oblici nastaju slobodnim spajanjem u podsvijesti djeteta (Crnković 1986: 41). Tako nastaje nova vrsta dječje priče, odnosno fantasy – fantastična priča. Ovu vrstu priče on je utemeljio u svojim djelima *Alica u Zemlji čudesa* i *Alica s onu stranu ogledala*, o čemu će također riječ biti kasnije.

U fantastičnim pričama vidljiva je povezanost sa suvremenim svijetom, glavni likovi su djeca, ali isto tako pojavljuju se i nestvarni likovi. Uočava se prijelaz iz stvarnog svijeta u nestvarni te su prisutne nevjerojatne situacije.

Što se tiče hrvatske književnosti i fantastičnih priča, one se mogu uočiti u djelima Sunčane Škrinjarić, Nade Iveljić i Stanislava Femenića čije su se priče približe Carrolllovoj *Alisi u zemlji čudesa*.

4. ETIČNOST BAJKE

Svako književno djelo je nositelj određene pouke, u suprotnome književnost ne bi imala smisla. Književnost mora biti poučna, ali i zabavna jer kroz zabavu ona je djetetu zanimljiva.

Bajka ne pripada našoj, stvarnoj zbilji što je i jedna od njezinih najvažnijih odlika. U njoj se javljaju vile, vještice, zmajevi, guje-djevojke, divovi i slično. Stjepan Hranjec se ne slaže s Milanom Crnkovićem da su taj čudesni svijet stvorili "narodi na dječjem stupnju razvitka" već on navodi kako je nadareni pojedinac pokazao raskoš svoje mašte (Hranjec 2001: 113).

No koji su to elementi koji čine etičnost bajke? Stjepan Hranjec nudi nekoliko rješenja (Hranjec 2001: 114):

1. Na etičkoj, odnosno idejnoj razini zapažamo motivaciju koju možemo nazvati egzistencijalnom, a to je da se čovjek ne smije uzmaknuti pred teškoćama i da on mora savladati sve prepreke da bi na koncu pobijedio.

2. U borbi između dobra i zla, dobro uvijek pobjeđuje.

3. Etička je i polarizacija likova jer se djeca vole poistovjećivati s njima.

4. Odrasli postavljaju pitanja smisla života, ali njega osjećaju i djeca.

5. Bajka potvrđuje vrijednost i solidarnost te žrtvovanje za bližnjega.

6. Bajka poučava dijete da je sretan život nadohvat ali je potrebno savladati teškoće koje su prepreka.

7. Bajka je dar ljubavi djetetu. Ona mu ne prijete već mu priopćuje životni nauk te nizom primjera pruža dokaz o ljubavi, osobito roditeljske, kakva god ona bila.

Stjepko Hranjec za primjer etičnosti navodi *Priče iz davnine* Ivane Brlić-Mažuranić, a o kojima će biti riječ u ovome radu. U njima je posrijedi isključivo etička motivacija: Etika njezinih priča toliko je općeljudska i vječna, a ujedno ondašnja i sadašnja, te je teško posumnjati da će razvoj čovječanstva tu etiku uskoro diskvalificirati (Težak 1997: 112). Ta se motivacija najviše može

oprimjeriti *Šumom Striborovom* u kojoj snaga majčine ljubavi nije samo tema nego i osnovna pokretačka silnica i razrješenje. Dvije općecivilizacijske i kršćanske bitne riječi jesu opraštati i ljubiti što je vidljivo u spomenutoj priči, odnosno sin se osvijestio, moli za oprost i Boga i majku. Pri tome mu je bog oprostio, a majka mu nije ni zamjerila.

Istraživanje koje je Stjepan Hranjec proveo na 351 učeniku iz dvadeset škola dovelo je do zaključka da gotovo sva djeca vole bajke, da oni zapažaju dobro i da dobri likovi na kraju bivaju nagrađeni dok su zli kažnjeni. Isto tako, njima je najprivlačnije to što se nekom čarolijom mogu riješiti problemi, a dragim je i sretan kraj.

5. FILMSKA BAJKA

Filmska bajka jedan je od žanrova filmske fantastike. Ona obiluje raskoši, neobičnim maskama, živim bojama, stiliziranom scenografijom i kostimografijom i slično. Kao i u književnosti, fabula je puna iznenađenja u kojoj se izmjenjuje dobro i zlo, a nadnaravne i čudesne zbilje se izmjenjuju s stvarnošću.

Filmske bajke kao predložak uzimaju klasična djela književne baštine. Tako su najuspjelije filmske bajke: *Djevojčica sa žigicama*, *Izgubljena cipelica*, *Alica u Zemlji čudesa*, *Kameni cvijet*, *Ljepotica i zvijer*, *Petar Pan* i *Čarobnjak iz Oza* (Grgurević, Fabris 2012: 159). Odnosno, iz ovih primjera lako se da uočiti kako filmske bajke čine filmovi koji adaptiraju književne bajke ili nastaju po njihovim uzorima.

Od žanra bajke treba razlikovati suvremene fantastične filmove koji se vežu uz mitove i legende. Npr. film *Gospodar prstenova: Prstenova družina* pripada fantazijskom filmu ili magijskoj fantaziji, sa podžanrom tzv. filma mača i magije (Grgurević, Fabris 2012: 159).

Svima nam je poznato kako djeca uživaju gledati filmove. Na temelju filmskih bajki, oni mogu naslutiti kako se ljudsko biće obvezuje prihvatiti teške izazove, ali isto tako ono doživljava različite pustolovine. U ovakvim filmovima u prvome planu su moralni postupci te je izražena vjera u dobro. Na početku prevladava zlo, ono je strašno, snažno i nadmoćno, no kraj je uvijek sretan.

U filmski bajkama možemo govoriti i o nasilju, odnosno zlu koje je uvijek nužno. Junaci koriste zlo ako su im životi u opasnosti ili ako je ono u fikciji ostvarenja viših ciljeva (Grgurević, Fabris 2012: 159).

Osim svoje umjetničke i moralne vrijednosti, odlika filmskih bajki je i duhovna vrijednost pa se iz tog razloga one preporučuju djeci i mladima, ali isto tako i odraslima.

Filmski mediji se povezuju i s jezičnim izražavanjem, odnosno kao zadatak djeci možemo dati niz različitih mogućnosti u kojima će oni odgovarati na pitanja, razgovarati o samome filmu, prepričavati i opisivati neke scene koje su ih se dojmile, a isto tako oni mogu pisati osvrt na odgledani film ili mogu napisati sastavak potaknuti temom filma. Pri tom djeca moraju imati na umu kako književni i filmski likovi nisu istovjetni i kako riječ u filmu ne funkcionira na isti način kao u književnom tekstu.

Filmske bajke su izrazito bliske djeci, one su prije svega umjetničko djelo. Pri tome škola treba organizirano nastupiti prema filmu te koristiti njegove odgojne i obrazovne vrijednosti.

5. 1. Poistovjećivanje s junacima

Igra superheroja najčešće se javlja kod djece mlađe dobi. Superheroji imaju sposobnosti i moći koje nema ni jedno ljudsko biće u prirodi. Neki od superheroja koji su zanimljivi djeci jesu Batman, Superman, Spiderman, Žena mačka i slično.

Superheroji su na strani dobra, oni su mudri, jaki i neustrašivi, a sve su to karakteristike i osobine koje žele imati i djeca. Superheroji mogu riješiti svaki problem i prijeći preko svake prepreke. Oni vladaju situacijom i znaju što je dobro.

Igra superheroja djeci omogućuje da budu netko kome se dive i kakvi bi oni zapravo htjeli biti. U stvarnome svijetu djeca imaju malo moći, a glavne životne odluke donose odrasli tako da u igri djeca mogu imati toliko željenu moć. Kroz igru superheroja djeca uvježbavaju svoje govorne sposobnosti, vježbaju metode rješavanja problema i kooperacije s drugom djecom (Grgurević, Fabris 2012: 162).

Uz ovakve igre, odnosno igre pretvaranja, vezuje se i interes djece za bajke i priče. Kako bajka uvijek ima priču, tako dječje priče mogu preuzeti neki motiv iz nje ili pak filma. Djeca najčešće igraju uloge, odnosno predstavljaju

likove koji se javljaju u bajkama ili filmovima te se postupno uživljavaju u svijet drugih ljudi.

Različite igre kod djece mogu potaknuti motorički razvoj u području socio-emocionalnog razvoja, a kroz igre uživljavanja ona uče o prepoznavanju i izražavanju različitih osjećaja. Isto tako, bajke djeci nude mogućnosti da oni na svoj način preoblikuju pojedine uloge, osmisle dijaloge i nove zaplete, odnosno potiče se razvijanje dječje mašte. I upravo iz ovog razloga se djeca vole igrati različitih junaka koji imaju moći i ono najbolje u ljudskoj prirodi, a to je da su oni dobri, snažni i uvijek spremni pomoći drugima u nevolji.

6. IVANA BRLIĆ-MAŽURANIĆ

Ivana Brlić-Mažuranić je kraljica hrvatske bajke te jedna od najpoznatijih i najboljih hrvatskih spisateljica. Rođena je u Ogulinu, često je boravila u Zagrebu dok je najveći dio života provela u Slavonskom Brodu. Nazvana je *hrvatski Andersen* zbog svojih bajki koje su nalikovale njemu. Ivana Brlić-Mažuranić je bila prva žena izabrana u JAZU, a dva puta je bila predložena za Nobelovu nagradu. Njezina djela prevedena su na mnoge strane jezike, a osim što su prilagođena izvođenju na pozornici, ona doživljavaju i nov medijski život.

Pisala je basne, romane, pjesme, priče i bajke. U bajke je unijela motive iz hrvatskoga folklora, slavenske mitologije i kršćanskoga svjetonazora. Ona prikazuje jedinstven bajkoviti svijet koji se sastoji od zbiljskih i nadnaravnih likova, od sukoba dobra i zla i pobjede dobra (Pintarić 2008: 166). Najpoznatija djela su joj *Čudnovate zgone Šegrta Hlapića* i *Priče iz davnine*.

6. 1. Priče iz davnine

Čovjek je svojom maštom oduvijek nastojao prodrijeti u tamu, u neizvjesnost, u budućnost. Ova želja rodila je mnogim poetskim dostignućima, pa tako i bajkama. Ova želja prisutna je, kako prije, tako i danas u našoj svakodnevnici. Gledano s toga aspekta *Priče iz davnine* ne trebamo smatrati nečim zastarjelim i tradicionalnim, već živim i modernim. Osim toga, način pripovijedanja, ton pričanja, strukture priča, izraz i rječnik, također se mogu smatrati modernim (Težak 1969: 88).

U *Pričama iz davnine* Ivana Brlić-Mažuranić kombinira realne događaje s elementima nestvarnog i nadnaravnog te čudesnog. U pričama se uglavnom isprepliću događaji stvarnih likova na koje utječu čudesna bića i njihove čarolije. Likovi se često nađu u neprilikama, ali se na kraju uspiju izvući svojom mudrošću, upornošću i dobrotom.

Priče iz davnine možemo svrstati u dva skupa, odnosno priče drevnog slavenskog poganskog vremena i priče slavenskog kršćanskog razdoblja, a u svakoj od njih možemo vidjeti elemente iz realnog života koji ne pripadaju samo slavenskim danima, već su oni vidljivi i aktualni i danas.

U *Pričama iz davnine* priroda je važan čimbenik i ima višestruku ulogu, odnosno ona je čovjekov prijatelj i neprijatelj, ona je izvor čudesnih bića, čovjekov zov da se on ne udalji od samoga sebe, odnosno ona je pozornica događanja. U bajkama nema točne povijesne ni zemljopisne lokacije, ali ako ih bolje proučimo, lako ćemo prepoznati hrvatsku zemlju, odnosno pejzaž koji je autoricu vodio kroz njezin životni put: Vinodol – Ogulin – Slavonski Brod – Zagreb. Osim toga, ima i fantastičnih lokacija i predjela kao npr. dvorci u oblacima, palače pod morem, vješticijska skrovišta u podzemlju i slično.

Likovi se u *Pričama iz davnine* mogu podijeliti u dvije skupine, odnosno na one iz stvarnoga svijeta i one iz svijeta mašte. Likovi iz realnog svijeta su djed, otac, sin, unuk, baka, majka, kćerka, maćeha, muž, žena, brat, sestra, susjedi i slično. Osim njih susrećemo i bana, kneginje, župane, dok su likovi iz svijeta mašte fantastična bića i to slavenska. To su npr. Morske djevice, div Regoč, Zmaj Ognjeni, Stribor, Morski Kralj, Zora-djevojka, Kosjenka, Poludnica, vile Zatočenice i Domaći.

Između realnoga i nerealnoga svijeta mogli bi svrstati svijet životinja koje ne pripadaju realnome svijetu, ali one se ponekad pretvaraju u neka od mitoloških bića. Kao i ljudi, i životinje su ili na strani dobra ili na strani zla.

Zbirka sadrži sljedeće bajke: *Kako je Potjeh tražio istinu*, *Ribar Palunko i njegova žena*, *Regoč*, *Šuma Striborova*, *Bratac Jaglenac i sestra Rutvica*, *Lutonjica Tuporko i devet župančića*, *Sunce djever* i *Neva Nevičica* i *Jagor*.

6. 2. Pojavnost i utjecaj priča Ivane Brlić-Mažuranić

Priče iz davnine se nalaze u programu školske lektire za niže razrede osnovne škole. No isto tako, pokoja njezina priča se može naći i među starijim

uzrastima. O Ivani Brlić-Mažuranić i njezinim *Pričama iz davnina* su pisali mnogi književnici i znanstvenici kao npr. Antun Gustav Matoš, Antun Branko Šimić, Antica Antoš, Stjepan Babić, Maja Bošković-Stulli i Stjepko Težak (Visinko 2005: 139) dok je Joža Skok napisao *Književno djelo Ivane Brlić-Mažuranić* u kojemu nam daje opširnu interpretaciju *Priča iz davnina*. On navodi kako su *Priče iz davnina* izrasle iz specifične poetske atmosfere doma i kućnoga ognjišta (Skok 2007: 97) te da je upravo zbog toga u njima toliko mašte, ljepote i mira. U njima se javlja slavenska i hrvatska mitologija. Iz slavenskih izvora, Ivana Brlić-Mažuranić je uzela imena božanstva i natprirodnih sila kao što su to Svarožić, Stribor, Mokoš i Hrs te ih je preobrazila u simbole pravde, istine i ljepote, zla i zavisti te dobrote i prijateljstva (Skok 2007: 101). Likovi kao što su Bjesomar, Zora-djevojka, Poludnica i snaha-guja pripadaju neslavenskim izvorima, no za sve njih je karakteristično kako ih je autorica dovela u vezu s realnim svijetom. Od domaćih likova i predaja, Ivana Brlić-Mažuranić je preuzela Kralja Morskoga, morske djevice, Regoča dok je lik Malika Tintilinića izgradila na predajama i običajima hrvatske tradicije (Skok 2007: 102).

Vrijeme je u *Pričama iz davnine* mitsko, prošlo i drevno, no to ne znači da ono ne pripada sadašnjosti i da nema veze sa životom kojima pripadaju i autorica i čitatelji. Takvo vrijeme možemo obilježiti kao povijesno i kao godišnjedopsko, odnosno tematika priče, radnja i likovi su vezani uz indicije i konkretne pojavnosti tih dviju kategorija (Skok 2007: 104). Ali isto tako, kao što je prethodno spomenuto, vrijeme se može podijeliti i na priče iz drevnog slavenskog poganskog vremena i na priče iz slavenskog kršćanskog vremena o čemu nam piše Stjepko Težak.

Uz *Pričama iz davnine* spominje se i pojam etike i etičnosti, a ono proizlazi iz osnovnih autoričinih preokupacija kao što su to sukob pravde i nepravde, odnos dobra i zla te borba između istine i neistine (Skok 2007: 12). Bitne značajke autoričine etike jesu dobrotu, humanost, ljubav, dužnost, poštenje

te odanost istini i pravdi (Skok 2007: 123). Sve to je ukomponirano u priče Ivane Brlić-Mažuranić te tako etika postaje estetskom i životnom vrijednom.

Joža Skok za jezik Ivane Brlić-Mažuranić ističe njegovu jednostavnost, leksičko bogatstvo te njegovu izraženu akustičku i ritmičku ekspresivnost. Svaki od tih elemenata predstavlja na svoj način zasebnu vrijednost, no pun i originalan izražaj oni predstavljaju u svojoj sintezi (Skok 2007: 132).

Osim Jože Skoka, o Ivani Brlić-Mažuranić pisala je i Karol Visinko koja je provela istraživanje u kojemu se bavila ispitivanjem suvremene recepcije umjetnički vrijedne starije hrvatske književnosti, a sve s ciljem da bi utvrdila mogućnosti njezina uključivanja u proces književnog odgoja i obrazovanja (Visinko 2005: 139). Istražila je doprinos literarnim i jezičnim sposobnostima učenika na zbirci *Priče iz davnine*, Ivane Brlić-Mažuranić.

Istraživanje je provela metodom ankete i upitnika i zadacima objektivnog tipa, a za iščitavanje Karol Visinko odabrala je priče *Šuma Striborova*, *Regoč*, *Ribar Palunko i njegova žena*. U istraživanju su sudjelovali učenici Osnovne škole Turnić iz Rijeke, Osnovne škole Ivana Gorana Kovačića iz Delnica i Osnovne škole Rikarda Katalinića Jeretova iz Opatije (Visinko 2005: 141).

Učenicima su najviše poteškoća zadavale nepoznate riječi čime je samo čitanje bilo otežano pri čemu bi oni tražili pomoć svojih roditelja i ukućana. Isto tako, poteškoće su se pokazale i dijelom u nerazumijevanju položaja i uloge likova koji su bitni za odrednicu priča. Što se tiče pisanog stvaralaštva, učenici nižih razreda uglavnom su pisali o druženju i uživanju sa likovima iz priča, dok su oni stariji pisali problemske članke o drogi, alkoholu, ratovima. U sastavcima su učenici potpuno ili djelomično preuzimali opise likova i prostora iz pročitanih priča te su se prilikom pisanja koristili aoristom i imperfektom.

Učenici imaju problem sa komunikacijom prilikom čitanja književne lektire. U vezi s time Karol Visinko predlaže dogradnju leksičkih vježbi u koje bi se uključili književnoumjetnički leksički sadržaji te bi se tako ostvarila

funkcionalnija integracija nastave jezika, jezičnog izražavanja i književnosti (Visinko 2005: 154).

6. 3. Interpretacija priče *Kako je Potjeh tražio istinu u srednjoj školi*

Kako je Potjeh tražio istinu je bajka čiji se elementi otkrivaju u vremenskoj i mjesnoj neodređenosti (Visinko 2005: 157). U ovoj priči utjecaj usmene književnosti se osjeća u jeziku i stilu, odnosno u ritmu autoričina pripovijedanja te opisivanja.

Sama priča je podijeljena u sedam dijelova, a već se u prvome dijelu otkriva tema i glavna misao priče, a to je da je istina u ljubavi i to u ljubavi prema bližnjima. Čak ni Potjeh, koji je bio najmudriji od braće, neće prepoznati istinu ljubavi u vlastitom srcu, već će je tražiti.

U priči se neprestano odvija borba Dobra i Zla gdje na kraju Dobro uvijek pobijedi. U priči su oslikane i ljudske slabosti, odnosno dva su bijesa uspjela Maruna i Ljutišu u potpunosti odvući od istine. Marun je bio odvučen u taštinu bogatstva dok se Ljutiša uputio na moć oružja i nasilja. Što se tiče Potjeha i njegovog bijesa, njegova je nakana bila da ga odvuče u taštinu lažne mudrosti znanja (Visinko 2005: 161). No kako je u Potjehu bila ljubav prema istinu, on je nogom otepao bijesa.

Potjehov odlazak u šumu je također znakovit, osobito njegovo zaustavljanje u blizini zdenca. Umivanjem je Potjeh htio očistiti svoj grijeh, no to nije bilo dovoljno pa se morao otkupiti smrću. Njegov put traženja istine može se interpretirati kao komunikacijski put sa skrivenim (Visinko 2005: 162). U samom putu traženja istine prepoznatljiva je gradacija: Potjeh odlučuje o svome putu, Potjeh se ne obazire na bijesa, Potjeh traži i nalazi mir, Potjeh traži i nalazi tišinu, Potjeh traži smirenje, Potjehu pažnju odvlači okolno događanje, Potjeh odluči riješiti se napasti, Potjeh odustaje od borbe s napastima, Potjeha muči savjest zbog djeda (Visinko 2005: 163).

Interpretacija priče *Kako je Potjeh tražio istinu* u srednjoj školi se može ostvariti individualnim, odnosno individualiziranim pristupom ali i radom u skupinama. Karol Visinko u *Dječjoj priči* predlaže nekoliko skupina zadataka. Prva se skupina zadataka može odnositi na jezik i stil Ivane Brlić-Mažuranić. Druga se skupina zadataka može odnositi na književnoteorijsko pojmovlje bajka, fantastična priča i bajka te priča i pjesma u usmenoj književnosti. Treća se skupina zadataka može odnositi na temu i ideju priče, na interpretaciju likova, zatim na istraživanje simbolike Potjehovog puta ka traženju istine. Isto tako, mogu uslijediti i dalja istraživanja djela Ivane Brlić-Mažuranić gdje mogu biti poticajna komparativna promatranja, odnosno interpretacije njezinih priča.

7. LEWIS CARROLL

Lewis Carroll, pravim imenom Charles Lutwidge Dodgson, proslavljen je dvjema knjigama o Alici: *Alica u Zemlji čudesa* i *Alica s onu stranu ogledala*. Rođen je 27. siječnja 1832. godine u Daresburyju. Već u ranijoj dobi Lewis Carroll je pokazivao svoju stvaralačku svestranost.

Njegovi dnevnički zapisi od 25. travnja 1856. godine govore o početku prijateljstva s djecom Henryja Georgea Liddella. On ih je vodio u šetnje i na izlete. Jedno od četvero djece bila je i četverogodišnja Alica koja je Carrollu izrazila želju da za nju napiše priču koju joj je prethodno ispričao. Svoje pisanje je obogaćivao crtežima da bi konačnu napisanu priču darovao maloj Alici Liddell.

Knjiga je objavljena 1865. godine kada Clarendon Press pristaje tiskati knjigu o njegovu trošku. *Alica u Zemlji čudesa* je knjiga koja može biti zanimljiva svim uzrastima i to zbog svijeta koji se u njoj prikazuje. U tom svijetu nema realne zbilje, sve je nepovezano i nelogično i odvija se kao u snu. Ovo je knjiga iz koje i odrasli mogu izvući neke moralne pouke, a isto tako *Alica u Zemlji čudesa* je utjecala i na razvitak žanra književne fantastike.

7. 1. Alica u Zemlji čudesa – bajka i/ili fantastična priča?

Sam Lewis Carroll je u svom dnevničkom zapisu zabilježio da je djevojčicama Liddell ispričao bajku. Bajka je svaka priča, narodna ili umjetnička, u kojoj je slika svijeta izgrađena na iracionalnim, nadnaravnim elementima (Visinko 2001: 32). Iako hrvatski autori Alicu svrstavaju u bajke, upravo zbog nje se uveo i rastumačio pojam fantastične priče.

Karol Visinko navodi kako je u fantastičnoj priči vidljiv pomak u irealno gdje se oslobađa unutrašnja stvarnost. Ta stvarnost je nova i izokrenuta i ona je utemeljena na drugačijem sustavu djelovanja da bi ostala pohranjena duboko u čovjeku (Visinko 2001: 33). Djetetovu stvarnost pretpostavlja dječja fantastična

priča gdje će se pomakom u irealno osloboditi dječji intelektualni, emocionalni i fantazijski svijet (Visinko 2001: 33).

Pojam fantasy je posebna varijanta priče koja korespondira mašti, sanjariji i prividu i ona se razlikuje od bajke. Tako Karol Visinko u svome radu slijedi Crnkovićevo terminološko određenje u kojem navodi kako nije pogrešno rabiti i naziv priča koji je nadređeni pojam bajci i fantastičnoj priči (Visinko 2001: 34).

Alica u zemlji čudesa nije prva fantasy priča, ali je u odnosu na one prijašnje svakako bila drukčija. Prva fantasy priča je objavljena u Engleskoj 1844. godine, *The Hope of the Katzekopfs*, autora Francisa Edwarda Pageta.

7. 2. Interpretacija *Alice u Zemlji čudesa*

Alica u zemlji čudesa se sastoji od dvanaest poglavlja, odnosno glava: *U zečju rupu*, *Jezero suza*, *Trka u izbornom krugu i mačje pravde mač*, *Gušt od zeca*, *Gusjeničin savjet*, *Prase komu su zapaprili*, *Luda čajanka*, *Kraljičino kriketište*, *Priča lažljive kornjače*, *Umoreni plesači*, *Tko je ukrao kolače* i *Alicino svjedočenje*.

Svako poglavlje su neki Aličini doživljaji koji se pred nama otvaraju kao slike sna. Svaka pak slika predstavlja čvrstu zaokruženu i zasebnu cjelinu. U središtu priča je Alica i njezino snoviđenje, a sama fabula priče je izlomljena i nepovezana.

Sam autor navodi kako je u pričama riječ o snu, ali on to ne želi otkriti do kraja. U slikama se isprepliće čudesno i stvarno i one djeluju uvjerljivo pa se zajedno s Alicom pitamo što je san, a što je stvarnost. Kako Karol Visinko navodi, u pričama susrećemo ljepotu, dobrotu i mudrost, ali i ružnoću, zlo, glupost, radost, smijeh, tjeskobu i strah te pri tome razmišljamo o sebi (Visinko 2001: 35).

Knjiga započinje pitanjem "A kakva mi je to knjiga bez slika ili razgovora?" Karol Visinko ovo tumači kao kritiku upućenu ondašnjoj književnosti za djecu (Visinko 2001: 54). Knjiga je bogata slikama koje

možemo protumačiti kao Aličine doživljaje, a u samu Zemlju čudesa nas uvodi poduža pjesma. Ovo je priča koja nam otkriva dječje iskustvo osobnosti i školskog znanja, dječji način uspostavljanja veze s drugima i pripovijedanja o poznatom te dječji odaziv svijetu i životu (Visinko 2001: 56). U pričama su vidljivi trenuci u kojima se Alica osjeća bespomoćnom i ona se prepušta plakanju, ali isto tako vidljivi su i trenuci kada se ona trudi naći neko rješenje te kada se njoj vraća snaga.

Početak priče započinje Aličinim padanjem u rupu. Pad u rupu nam opisuje prijelaz iz svijeta realnosti u svijet mašte, odnosno on se događa kao u snu. Prilikom pada započinje Aličino suočavanje sa samom sobom, odnosno ona se cijelo vrijeme pita što će biti s njom i kamo ona ide. Alica prolazi kroz mračni i nepoznati prostor, ali u njemu prepoznaje neke stvari iz realnoga svijeta kao npr. ormariće, police, slike i slično.

Mjesto radnje je Zemlja čudesa, odnosno izokrenuti, čudesni svijet. Alisa taj svijet prihvaća od samoga početka zbog svoje radoznalosti te sudjeluje u njemu. Ali isto tako, taj svijet u njoj izaziva promjene, kako vanjske tako i unutarnje.

7. 2. 1. Alica, Miš i društvo iz lokve suza

Nakon susreta s Mišem, Alica susreće čudnovata stvorenja, odnosno ptice i druge životinje koje su upale u lokvu suza iz kojih ih je Alica izvela na obalu. Alica je pri tome spontana i prirodna. Prizor u ovome poglavlju donosi savjetovanje i predizbornu utrku što nije daleko od naše svakodnevice: utvrđivanje predmeta rasprave, iznošenje mišljenja, savjetovanje, razmatranje pitanja, a sve to uz mnoštvo prekida i odugovlačenja (Visinko 2001: 59).

7. 2. 2. Alica i Bijeli Zec

Bijeli Zec je vrlo blizak kraljevskoj vlasti. On je užurban i uznemiren što proizlazi iz njegova straha pred Kraljicom i Vojvotkinjom. Bijel Zec je Alicu

zamijenio za svoju dvorkinju Anamariju i on od nje traži rukavice i lepezu. Iako zna da ona nije Anamarija, Alica odluči poslušati Zeca. Alicu je Zečja naredba iznenadila, ali i malo prestrašila, no ona ipak sve to prihvaća kao igru te se suočava sa svakojakim iskušenjima.

Alica sebe pokušava utješiti tražeći odgovore na pitanja što se bit će sa njome. Ona naglo raste, pa se naglo smanji, pa naglo čuje buku, pa zatim nastaje tišina. Sve ovo možemo protumačiti kao Aličino iščekivanje, neizvjesnost i uzbuđenje.

7. 2. 3. Alica i Gusjenica

U pričama, Alica je bila usporena u govoru i sklona šutnji. Pri susretu sa Gusjenicom, ona ne osjeća ni veselje ni strah. Odgovara na Gusjeničina pitanja i komentare koji je ponekad vrijeđaju. No Alica je strpljiva i Gusjenica joj otkriva tajnu, a to je kako narasti. Ipak, kako bi tajna bila razotkrivena do kraja, Alica sama mora riješiti zagonetku koja je lijeva, a koja desna strana okrugle gljive, a u kojoj spavaju čudo povećanja i čudo smanjivanja.

Alica je na sebi provjerila oba čudesa, ona se najprije sklopila, a zatim izdužila u visinu. Na kraju je konačno došla do svoje stvarne visine.

7. 2. 4. Trojica ludih

Prizor čajanke trojice ludih, odnosno Klobučara, Ožujskog Zeca i Puha Spavalice, odvija se pred kućom Ožujskog Zeca. Alica je ovdje nepozvana gošća i ona je suvišna, no zbog svoje upornosti ona dolazi za stol. Trojica ludih izgubljeni su i otuđeni od sebe samih i Alica im govori kako bi oni mogli pametnije koristiti vrijeme. Unatoč tome, ona i dalje ostaje u tom ludom društvu nadajući se kako će uspjeti izvući neku dobru misao. Alica na kraju ostaje nezadovoljna, ali kod nje se javlja nada da će ju ovo ludo društvo možda pozvati da se vrati.

7. 2. 5. Alica u najljepšem vrtu

Kad se Alica oslobodila i riješila ludog društva, spazila je vrata kroz koja je odmah ušla i našla se u vrtu kojeg je prvi put ugledala na početku svojih čudesnih doživljaja.

U vrtu su cvale bijele ruže kojima se Alica divila. No Kraljičin hir je htio i zahtijevao crvene ruže. Prilikom sadnje ruža, vrtlarima se dogodila pogreška i njima sada slijedi smaknuće tako da umjesto divljenja ljepoti prirode, u vrtu susrećemo nemir i preplašenost.

Alica se u vrtu iznenadila svojoj drskosti kada je Kraljici odbila odgovoriti na pitanje o vrtlarima na što ova zahtjeva da se Alici odrubi glava. Alica je Kraljici upala u riječ svojim usklikom "*Besmislica!*" i Kraljica je ušutjela.

7. 2. 6. Alica i Cerigradska Mačka

Pojava Mačke Alici obećava razgovor koji ona željno iščekuje. No Mačkina tajanstvenost Alicu zbunjuje, dok ostale plaši. Npr. Kralj se uplašio Mačkina pogleda, dok Kraljica to pokušava riješiti, ponovnim odrublivanjem glave. No nema te sile koja može uništiti Mačkinu samouvjerenost i čvrstoću.

Alica Mačku doživljava kao svoju prijateljicu, ali i kao nešto čudesno stvarno. Upravo ona predlaže da Mačka pripadne Vojvotkinji.

7. 2. 7. Aličino svjedočenje

Kroz priče, ni u jednom trenutku ne susrećemo zlu Alicu. Ona je uvijek sklona slabijemu i spremna je nesebično pomoći. U sudnici je za neke Aličino djelovanje značajno, dok za druge nije. No Alici je to potpuno svejedno.

Za sve veću Alicu sudnica postaje pretijesna. Nakon Kraljičine izjave da prvo treba kazniti optuženika, a zatim presuditi, Alica je sve više i više uvjerenjena u sebe što je vidljivo iz njezina odgovora: "*Kako uopće može nekome pasti na pamet da se prvo donese kazna, a onda presuda?*". Alica se pita koji je to svijet,

a odbacivanje toga svijeta pridonosi Aličinu rastu, koji je zapravo unutarnji. Odnosno, Aličin duh je porastao i on je sada snažan te spreman za borbu, istinu i pravdu.

7. 2. 8. Alica u snu čovječanstva

Alica se budi i san nestaje. Njezina sestra uklanja nekoliko suhih listova sa njezina lica. No san se nastavio u budnom snivanju Aličine sestre i nastavlja se danas. A to je beskrajn san čovječanstva zbog kojeg Alica i jest besmrtna (Visinko 2001: 73).

7. 3. Slika i razgovor u dječjoj knjizi

Već je prethodno spomenuto kako susret s glavnom junakinjom Alicom započinje pitanjem "*A kakva mi je i to knjiga bez slika ili razgovora?*" Pitanje je zapravo kritika upućena ondašnjoj književnosti za djecu, a Karol Visinko navodi kako ovo pitanje može biti predložak za kritičko mišljenje. Pitanje je važno i iz razloga jer u njemu prepoznajemo stvaralačke postupke koje Lewis Carroll koristi u priči (Visinko 2005: 103).

Mjesto događanja je izokrenuti svijet koji se dešava u čudesima, a iz kojih izrasta Zemlja čudesa. Ali gdje je ta zemlja? Taj svijet prepun čudesa je u podsvijesti. Možemo prihvatiti da je i u snu, a san je u nama, dakle mjesto, odnosno Zemlja čudesa je u nama (Visinko 2005: 104).

Karol Visinko u *Dječjoj priči* navodi vježbe imaginacije koje dopunjuju sposobnosti izražavanja osjećaja i doživljaja, a one učenike vezuje uz zamišljene slike. Npr. *Zamislite Zemlju čudesa. Kakva je to zemlja? Koga biste u njoj mogli susresti?* Osim vježbi imaginacija Karol Visinko nam nudi i vježbe interpretacije lika koje se vezuju uz određene osobine likova.

U ovoj priči prevladava razgovor koji pretpostavlja dvosmjerno komuniciranje, odnosno od pošiljatelja prema primatelju i obrnuto, od primatelja prema pošiljatelju. Razgovori u priči dobivaju različite konotativne vrijednosti, a

to je najčešće u vezi s različitim stanjima duha i s osjećajima koje izazivaju ta stanja (Visinko 2005: 106). Razgovor je u priči ispunjen igrom i paradoksom, npr. u djelu nailazimo na igranje nekim engleskim frazama kao što je to ljudi Klobučar, odnosno lud kao klobučar (Visnko 2005: 106).

Učenike treba upoznati s činjenicom da su Alicini doživljaji iz svijeta umjetnosti riječi ušli u likovnu, kazališnu, filmsku i glazbenu umjetnost. U skladu s tim, metodičke bi pristupe trebalo obogatiti njegovim transpozicijama, osobito likovnim i filmskim (Visnko 2005: 108).

U *Dječjoj knjizi* Karol Visinko nudi nekoliko literarnih igara. U prvoj učenici odabiru lik koji žele te mu pridružuju osobine koje su tablično prikazane. Zatim moraju pronaći dio priče koji će im biti uporište za kraći tekst koji može izgovoriti odabrani lik te koji će napisati. U drugoj učenici mogu napraviti masku ili lutku za odabrani lik kojoj zatim pridružuju govorni izraz.

Svakako su značajne i igre koje će učenike motivirati za pisanje. Karol Visinko ovdje kao oblik vježbe navodi opisivanje i pisanje pisma. Npr. *Kako zamišljate Alicu, njezino tijelo i odjeću. Opišite. Ili: Napišite pismo najdražem liku iz priče. Što biste mu poručili?*

7. 4. *Alica u Zemlji čudesa* i druge umjetnosti

Alica u Zemlji čudesa bila je literarni predložak mnogim autorima u raznim područjima umjetnosti. Tako su ilustracije Alice dali mnogi poznati umjetnici kao npr. Arthur Rackham, Mabel Lucie Attwell, Mervyn Laurence Peake, Willy Pogany, Tove Janson i Slavador Dali (Visinko 2001: 71). Od hrvatskih ilustratora tu se ističe suvremena umjetnica Nevenka Macolić.

Osim ilustracija, *Alica* je prisutna i na kazališnoj sceni. Prvi put ona se publici prikazala u Prince of Wales Theatre, 23. prosinca 1886. godine i to kao opereta u dva čina, u adaptaciji Henryja Savilea Clarka (Visinko 2001: 79). Kazališna predstava *Alica u Zemlji čudesa* odigrana je i na Festivalu djeteta u Šibeniku 1984. godine, redatelja Luke Paljetka. Osim njega Alicu je režirao

Zoran Mužić, 1997. godine u Gradskom kazalištu lutaka u Rijeci (Visinko 2001: 79).

No mnogi su Alicu upoznali putem filma. Walt i Roy Disney su od 1924. pa sve do 1927. godine napravili petnaestak epizoda serije *Alice in Cartoonland*, odnosno tu je i njihov cjelovečernji crtani film iz 1951. godine *Alice in Wonderland* (Visinko 2001: 80). Osim braće Disney, Alicu je ekranizirao i američki redatelj i scenarist Norman Zenos McLeod, a spominje se i adaptacija Jonathana Millera. Svakako je nama najsuvremeniji onaj iz 2010. godine, redatelja Tima Burtona, dok su u glavnim ulogama poznati glumci Mia Wasikowska i Johnny Depp.

Alica je zanimljiva i u svijetu glazbe, odnosno *Minijature za Lewisa Carrolla* skladane su za komorni ansambl 1964. godine. Njihov autor je hrvatski avangardist Ivo Malec.

7. 5. Važnost Alice u Zemlji čudesa

Alica u Zemlji čudesa u nama otvara nova iskustva i to misaona, emocionalna i fantazijska. Ona je upućena i učenicima i odraslima jer i jedni i drugi u ovoj priči mogu pronaći nešto za sebe (Visinko 2001: 51). Ovo je priča s obilježjima dječjeg svijeta, odnosno ona nam otkriva dječje iskustvo osobnosti s ponešto taštine, dječje iskustvo školskog znanja, dječji način uspostavljanja veze s drugima, dječji način pripovijedanja o poznatom te dječji odaziv svijetu i životu (Visinko 2001: 56).

Alica u Zemlji čudesa je važna s gledišta umjetničke istine o životu i s gledišta interkulturalnoga odgoja (Visinko 2001: 82). Na nižem stupnju jezične i književne naobrazbe se može primijeniti fragmentarni pristup priči dok se na višem stupnju može primijeniti cjeloviti pristup priči i to u redovnoj i izbornoj nastavi, ali i u izvannastavnim aktivnostima učenika (Visinko 2001: 83).

U nastavi hrvatskog jezika i književnosti možemo uspostaviti unutarpredmetnu korelaciju i integraciju književnosti i jezičnog izražavanja,

prepričavanje, postavljanje pitanja, stvaranje vlastite priče, provjeravanje razumijevanja pročitano, opisivanje likova i pisanje pisma (Visinko 2001: 86).

8. SUNČANA ŠKRINJARIĆ

Poznata i priznata hrvatska spisateljica za djecu, Sunčana Škrinjarić u hrvatskoj književnosti se javlja oko 1970. godine kada se otvara i počinje put prema hrvatskoj modernoj priči i bajci.

Sunčana Škrinjarić je pisala igrokaze, slikovnice, romane, bajke, priče i pjesme. U književnosti se javila zbirkom pjesama *Sunčanice* dok je svoj književni smjer odredila bajkom *Plesna haljina žutog maslačka*. Osim toga, napisala je i *Kaktus bajke*, *Ljeto u modrom kaputu*, *Dva smijeha*, *Zmaj od stakla*, *Pisac i vrijeme*, *Ulica predaka*, *Pisac i princeza*, *Čudesna šuma*, *Marijana u ruži vjetrova*, *Čarobni prosjak*, *Ispit zrelosti* i *Začuđena zemlja i oko nje* (Pintarić 2008: 204).

U ovome radu kao svoj primjer odabirem bajku Sunčane Škrinjarić *Plesna haljina žutog maslačka*. Smatram da je ova bajka primjerena mlađoj školskoj dobi iz razloga jer učenicima daje etičku i moralnu pouku, a to je da u životu moramo biti skromni, poštenu i dobri, baš kao i maslačak. Isto tako u bajci najmlađi mogu iščitati pouku kako uz prave prijatelje možemo sve postići i kako ono najbolje u ljudima možemo pronaći unatoč tome što imamo mišljenje i uvjerenje da su oni zli i loši. Tako se pauk na kraju priče pokazao kao dobra duša koja je spremna pomoći maslačku u nevolji.

U modernim bajkama razvidne su dvije vrste likova i stilskih sredstava, odnosno u jednim se tematizira igra, djetinjstvo, odrastanje i mašta gdje je priča smještena u današnji prostor dok je u drugima vidljiva utemeljenost na klasičnim bajkama. U bajkama Sunčane Škrinjarić nema nadnaravnih bića kao u klasičnim bajkama, nema čudesnih pretvaranja ili prerušavanja. Kod nje se javljaju dječaci i djevojčice koji svijet upoznaju kroz igru, druženje i zajedništvo.

Sunčana Škrinjarić je svoje bajke i priče namijenila najmlađima i mlađoj školskoj dobi. To je svakako vidljivo u njezinom izboru tema te ustroju fabule i

likova. Njezine bajke poučavaju i daju jasnu poruku: "*Gdje nema sloge, nema ni uspjeha dok se problemi rješavaju razumijevanjem drugih ljudi i mišljenja te praštanja.*" (Pintarić 2008: 212)

8. 1. Plesna haljina žutog maslačka

Plesna haljina žutog maslačka je bajka objavljena 1951. godine. Sunčana Škrinjarić ovu bajku ne započinje na klasičan način već "in medias res" opisujući što se događa svake godine s cvijećem: Svake godine cvijeće priređuje svoj veliki, raskošni ples do zore. Tada zvijezde sjaje jače nego obično, a mali lampioni-krijesnice pale svoje svjetiljke po grmovima. S dalekih samotnih proplanaka dopire do plesne dvorane slavujeva pjesma, miševi su članovi zabavnog orkestra, a vjeverica – veliki bubnjar (Škrinjarić 2004: 2).

Radnja ove bajke smještena je na livadi, a vrijeme radnje je najčudesnija noć u godini kada cvijeće priređuje svoj raskošni ples. Likovi pripadaju realnom svijetu, odnosno to su raznorazni kukci i cvijeće, a kojima je Sunčana Škrinjarić dodijelila ljudske osobine.

Glavni lik ove bajke je maslačak koji želi otići na ples, no njegova haljina je izgažena i on ne želi biti najružniji već želi biti kao drugi. Maslačkova ljepota nije dugo trajala jer se njegova haljina na kraju bajke raspršila. Ali sljedeće godine ponovno su niknuli novi cvjetovi maslačka. I tako se ova priča iz godine u godinu ponavlja.

U ovoj bajci možemo uočiti motiv prolaznosti i motiv preobrazbe. Prolaznost je vidljiva u trenutku kada dječak otpuhne maslačkovu haljinu u vjetar, no priča ne završava tužno već u čitatelju budi nadu, odnosno svake godine ponovno niknu cvjetovi novih maslačaka koji zatim odlaze na ples.

Drugi motiv koji se javlja u bajci je motiv preobrazbe. Maslačka ljudi nazivaju dračem i oni njega gaze zbog čega je on tužan i ne želi otići na ples. No

njemu pomaže božja ovčica koja traži savjet od drugih životinja. Ali ipak, u ovoj bajci se najviše istaknuo stari pauk, koji je opisan kao krvnik. Njegove osobine se mijenjaju kada on shvati da mu se približava kraj života te ne želi umrijeti, a da ga nitko nije volio. Tako se stari pauk baca na posao te odluči pomoći tužnom maslačku čija je haljina na kraju bila najljepša.

9. PRIMJERI METODIČKIH MODELA U OBRADI BAJKE

9. 1. Bajka u nastavi

Prvi susret s bajkom učenici obično doživljavaju čitanjem naglas ili slušanjem. Interpretacijom bajke u školama, učenici otkrivaju njezine odgojne i etičke vrijednosti, odnosno oni bajku doživljavaju kao istinsku ljepotu te kao izvor mudrosti i optimizma.

Dragutin Rosandić u *Metodici književnoga odgoja* spominje osam faza interpretacije bajke na nastavnom satu (Rosandić 2005: 480):

1. priprema za čitanje teksta
2. čitanje teksta (interpretativno)
3. provjeravanje doživljaja
4. prepričavanje
5. analiza teksta/interpretacija
6. uopćavanje
7. pripremanje učenika/učenice za interpretativno čitanje, stvaralački rad na tekstu, dramatizacija, ilustracija
8. zadavanje zadataka za samostalan rad kod kuće

Na temelju ovih osam faza interpretacije bajke, u sljedećim poglavljima ću prikazati kako bi izgledala nastava književnosti i jezičnoga izražavanja na primjerima Lewisa Carrolla i njegove *Alice u Zemlji čudesa* te Sunčane Škrinjarić i *Plesne haljine žutog maslačka*.

9. 2. Lewis Carroll: Alica u Zemlji čudesa

9. 2. 1. Nastava književnosti

Lektira je važna u procesu odgoja i obrazovanja učenika. Povijesno gledano, lektira se javlja u doba prosvjetiteljstva kada se biraju djela koja mogu odgojno djelovati (Gabelica, Težak 2017: 16). Tako su se bajke, mitovi i legende nastojali prilagoditi vladajućem moralu i svesti na što jasnije pouke. Kroz lektiru djeca mogu stjecati različite doživljaje i spoznaje o svijetu, jeziku i kulturi.

Budući da se učenici za čitanje bajke mogu pripremiti na različite načine, navesti ću nekoliko primjera.

Prva varijanta je putem razgovora u kojem učenici izražavaju svoja iskustva, doživljaje, spoznaje, strahove i ponašanja u određenim situacijama. Primjeri pitanja mogu biti sljedeći: *Zamislite da se nađete u situaciji u kojoj padate u rupu i tonete sve dublje i dublje. Kako biste se osjećali? Kakve misli bi vam prolazile glavom? Koga biste se u toj situaciji prisjetili? Zašto?*

Kako se u bajkama često pojavljuje personifikacija kao karakteristično stilsko sredstvo, u pripremnoj fazi se može izvesti i vježba personificiranja pa motivacija može izgledati ovako: *Nalazite se na zelenoj livadi. Do vas dolazi bijeli zec i počinje pričati sa vama. O čemu vam on priča? Kako se ponaša? Kako se vi osjećate?*

Još jedna od varijanti je ona u kojoj su učenici bajku u cijelosti pročitali kod kuće. Ovu varijantu učitelj će primijeniti za daljnju obradu nastavnoga sata. Primjeri pitanja mogu biti sljedeći: *Kako ste doživjeli ovu bajku? Koje situacije su najviše zaokupile vašu pažnju? Koji likovi su vam se najviše svidjeli, a koji najmanje? Zašto?*

U nastavku sata se provodi interpretativno čitanje bajke kojim učenici doživljavaju njezin svijet te se emotivno i fantazijski angažiraju. Kod

interpretativnog čitanja bajke pozornost je usmjerena prema njezinim književnim značajkama. Na nastavnome satu čita se ulomak iz bajke *Alica u Zemlji čudesa* naslovljen *U zečju rupu*.

Nakon interpretativnog čitanja učitelj provjerava doživljaje učenika koji su se javili u njima. Dijaloškom metodom provjeravaju se osjećaji, asocijacije i misli koji je pročitani ulomak pobudi u učenicima. Primjeri pitanja mogu biti sljedeći: *Jeste li uživali slušajući ovaj ulomak? Zašto? Koji dio priče iz ulomka vam se najviše svidio? Zašto? Jeste li suosjećali s Alicom? Zašto?*

Nakon izražavanja doživljaja i zapažanja učenika, dolazi do prepričavanja teksta. Kako su učenici prethodno, kod kuće, bajku pročitali u cijelosti, i kako imaju svoje bilješke čitanja, sažetim prepričavanjem oni će prepričati svako poglavlje. Kao podsjetnik, učitelj će im na ploču napisati nazive poglavlja: *U zečju rupu, Jezero suza, Trka u izbornom krugu i mačje pravde mač, Gušt od zeca, Gusjeničin savjet, Prase komu su zapaprili, Luda čajanka, Kraljičino kriketište, Priča lažljive kornjače, Umoreni plesači, Tko je ukrao kolače, Aličino svjedočenje*.

Kada su učenici sažeto prepričali svako poglavlje, slijedi analiza teksta, odnosno interpretacija djela. Ovdje važnu ulogu ima dijaloška metoda kojom se učenicima omogućuje da izraze svoja zapažanja o likovima i njihovim postupcima, isto kao i situacijama i idejnim stavovima. Važno je pritom koristiti problemska pitanja koja učenika stavljaju pred problem u kojem će oni iznijeti i svoje kritičko mišljenje. Učitelj vodi razgovor s učenicima na predlošku, primjerice, ovih pitanja: *Što je nestvarno u ovoj bajci? Koji se sve likovi spominju u ovoj bajci? Koji lik vam je najčudesniji? Zašto? Kako izgleda Alica? Kakav je odnos Alice i Bijeloga Zeca? Što se dešava u vrtu? Opišite Aličino svjedočenje! Što se na kraju dogodilo s Alicom? Što ste naučili iz ove bajke?*

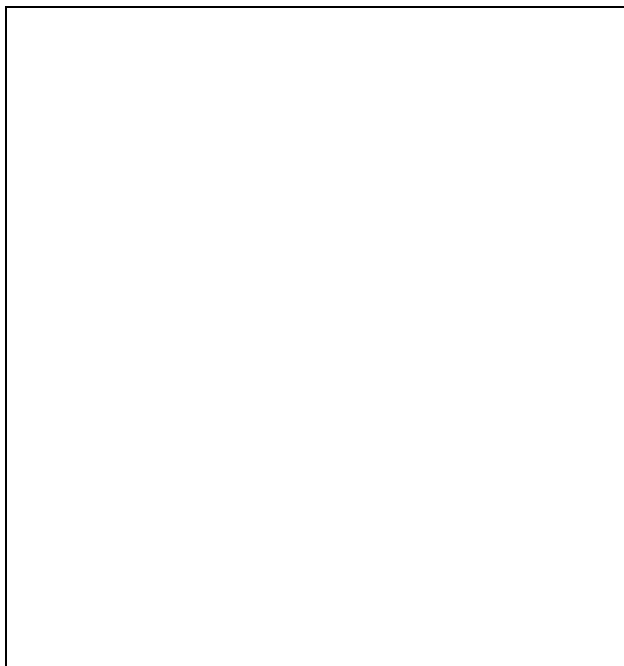
Nakon interpretacije slijedi uopćavanje, odnosno ovo je faza sata u kojoj se sređuju rezultati analize. Učenici izvode najvažnije iz bajke te donose

zaključke. U ovoj fazi se primjenjuju usmeni i pismeni oblici izražavanja. Učitelj se odlučuje za pismeni oblik izražavanja te daje učenicima nastavne listiće sa zadacima:

1. Odaberite lik koji želite iz tablice te ga na temelju osobina opišite u nekoliko rečenica. Liku dodajte i osobine koje ste tijekom čitanja zapazili, a nisu spomenuti u tablici.

Likovi	Osobine	
Alica	prestrašena	tužna
Bijeli Zec	užurban	preplašeni
Kraljica	hirovit	bezobzirni
vrtlari	bezobrazna	drska

2. Nacrtajte kako zamišljate Alicu u Zemlji čudesa.

3. Koja je pouka ove priče?

U posljednjoj fazi učitelj zadaje učenicima domaću zadaću. Zadaci za rad mogu biti pismenog, usmenog ali i likovnog tipa. Učitelj se odlučuje za pismeni zadatak u kojem će učenici moći pokazati svoje stvaralačko izražavanje, odnosno pisanje. Zadatak glasi: *Zamislite da se nalazite u Zemlji čudesa. Kakva je to zemlja? Koga u njoj susrećete? Što se tamo događa? Napišite kraći sastavak o tome.*

9. 2. 2. Jezično izražavanje

U nastavi hrvatskoga jezika i književnosti može se uspostaviti unutarpredmetna korelacija i integracija književnosti i jezičnog izražavanja: prepričavanje, postavljanje pitanje, stvaranje vlastite priče, provjeravanje razumijevanja pročitano, opisi likova, pisanje pisma (Visinko 2001: 86).

Nakon što su učenici pročitali priču najviše bi vremena trebalo posvetiti učeničkom radu po izboru i to tako da u središtu bude književnost i jezično izražavanje. Ovdje se predlažu vježbe jezičnog izražavanja kod kojih se ističe kreativnost i originalnost djece ili učenika. Oni sami mogu osmisliti neke od naslova, ali isto tako nastavnici im mogu ponuditi nekoliko njih. Pisanim se izražavanjem učenici upuštaju u dublje promišljanje o pročitano djelu. Karol Visinko u *Dječjoj priči* daje primjer zadatka u kojemu učenici pišu sastavak na neku od tema: *Moj dan s Alicom u Zemlji čudesa*, *Bio/Bila sam u Zemlji čudesa*, *Susret s Kraljicom u najljepšem vrtu*.

Prethodno je spomenuto kako učenici za zadatak mogu dobiti i opisivanje i pisanje pisma. Npr. oni mogu promotriti ilustracije na kojima je prikazana Alica: *Koja vam se najviše sviđa i zašto?* Drugi zadatak može glasiti: *Zamislite*

Bijelog Zeca. Kako izgleda? Što na sebi nosi? Koje su njegove osobine? Sviđa li vam se Bijeli Zec? Zašto? Opišite.

Osim toga, učenici mogu napisati pismo Lewisu Carrollu, Alici ili bilo kojem liku iz djela: *Napišite pismo Lewisu Carrollu o svom susretu s Alicom. Ili: Lewise, Alica me posjetila u mojoj sobi prije spavanja!*

Isto tako za vježbe jezičnoga izražavanja učenicima možemo dati zadatak predviđanja, odnosno na temelju danoga predloška književnoga teksta, oni predviđaju što će se dalje dogoditi te stvaraju svoju priču.

9. 3. Sunčana Škrinjarić: Plesna haljina žutog maslačka

9. 3. 1. Nastava književnosti

Interpretacija bajke će se provesti prema prethodno navedenih osam faza nastave književnosti koje spominje Dragutin Rosandić.

Sat započinje pripremanjem učenika za čitanje bajke, odnosno motiviranjem učenika. Učitelj postavlja sljedeća pitanja: *Nalazite se na zelenoj, velikoj livadi prepunog cvijeća. Ali to cvijeće pleše. Kako izgledaju njihove plesne haljine? Jesu li raskošne? Ili su možda siromašne? Kako izgleda cvijet koji je imao najljepšu haljinu?*

Nakon motivacije učenika, slijedi interpretativno čitanje bajke u izvedbi nastavnika. Nakon toga učitelj provjerava doživljaje i osjećaje koji su se javili kod učenika nakon čitanja. Pitanja su sljedeća: *Kako ste se osjećali slušajući ovu bajku? Zašto? Koji dio vam se posebno svidio? Zašto?*

Slijedi sažeto prepričavanje teksta. Kako je bajka veoma kratka, učenici su podijeljeni u parove. Jedan od njih će započeti prepričavanje dok će svaki sljedeći par nastaviti prepričavanje i tako ćemo doći do kraja. U ovome zadatku sudjeluju svi učenici, a ova vježba je pogodna i za govorno izražavanje učenika.

Interpretacija obuhvaća zadatke na nastavnom listiću koje će učenici također rješavati u paru, a točnost zadataka provjerit će se usmenim putem. Zadaci su sljedeći:

1. Odgovorite na sljedeća pitanja:

a) Vrijeme radnje se odvija u _____.

b) Mjesto radnje je _____.

2. U priči se spominju kukci i cvijeće. Napišite neke od njih.

a) kukci: _____

b) cvijeće: _____

3. Povežite likove sa njihovim osobinama.

Likovi	Osobine
Maslačak	tužan usamljen zloban
Pauk	sretan lijep uplakan

U sljedećem zadatku učenici su podijeljeni u četiri grupe sa četiri učenika. Oni će morati osmisliti igrokaz koji će na kraju sata predstaviti ostalim učenicima u razrednome odjelu. Prilikom osmišljavanja igrokaza, učitelj obilazi grupe te im pomaže ukoliko je potrebno. Zadatak glasi: *Osmislite igrokaz u kojem se cvijeće priprema za ples na livadi. Likovi koji se moraju javiti u igrokazu jesu maslačak, bubamara, pauk i ruža. Cvijeće i kukci neka imaju ljudske osobine.*

Na kraju sata učenici izvode igrokaz u učionici. Na taj način vježba se njihova imaginacija, fantazija ali i sposobnosti pisanja i čitanja naglas.

9. 3. 2. Jezično izražavanje

Kao što je već spomenuto, nastava jezičnog izražavanja obuhvaća vježbe slušanja, govorenja, čitanja i pisanja. Ovo nastavno područje uspostavlja korelaciju s ostalim nastavnim područjima, odnosno s nastavom hrvatskoga jezika i književnosti ali i ostalim predmetima. Učitelj vodi razgovor s učenicima:

Što mislite o maslačku iz priče? Koje su njegove osobine? Kakva je božja ovčica, a kakav je pauk? Što mislite zašto je pauk promijenio svoje osobine? Što zaključujete na temelju toga?

Nakon razgovora, slijedi pisani dio. Učitelj daje učenicima nastavni listić sa zadatkom: *Nalazite se na livadi, a maslačak je vaš prijatelj i treba vašu pomoć. Ne osjeća se dovoljno lijepim i spremnim da ode na ples. Što mu savjetujete? Koja ste biljka ili životinja i kako pomažete svome prijatelju? Napišite kraći sastavak o tome.*

10. ZAKLJUČAK

Cilj ovog rada je bio upoznati se sa suvremenom bajkom u osnovnoškolskoj nastavi književnosti. Bajku je bilo potrebno proučiti u književnoteorijskom kontekstu kako bi ju se moglo razlikovati od fantastične priče i pripovijetke, književnih vrsta koje su joj slične. Bajka se od fantastične priče razlikuje po tome što se u njoj isprepliće čudesan svijet s onim realnim bez ikakvih vidljivih granica dok se pripovijetka od bajke još više razlikuje jer ona pripovijeda o realističnim događajima.

Za predloške sam upotrijebila bajke koje su svima dobro poznate, a to su *Priče iz davnine* Ivane Brlić-Mažuranić, *Alica u Zemlji čudesa* Lewisa Carrolla i *Plesna haljina žutog maslačka* Sunčane Škrinjarić. Ove bajke uvode nas u čudesan svijet koji potiče razvijanje naše mašte, a ponajprije i ponajviše najmlađima, odnosno djeci i učenicima.

U radu sam interpretirala spomenute bajke, ali sam i prikazala metodički pristup kako bi se one mogle iskoristiti u osnovnoškolskoj nastavi književnosti. Tako *Priče iz davnine* nastavljaju tradiciju o dobru i zlu gdje dobro na kraju uvijek pobjeđuje. Istina i ljubav uvijek su na strani dobrih, skromnih i milosrdnih. Koliko god zlo bilo strašno i moćno, dobro mu se uvijek opire.

Čudesno i neobično možemo vidjeti i u *Alici u Zemlji čudesa* gdje se Lewis Carroll uživio u dječji svijet te nam otvorio nove mogućnosti za priču. Ova priča potiče maštu kod čitatelja, a što se može i iskoristiti u osnovnoškolskoj nastavi. Tako su u radu prikazani različiti zadaci koji pomažu jezičnom i pisanom izražavanju učenika. Osim toga, učenike valja upoznati s činjenicom da je Alica iz svijeta umjetnosti riječi ušla u svijet kazališne, likovne, filmske i glazbene umjetnosti tako da s metodičkog pristupa ovo književno djelo treba obogatiti i dostupnim sadržajima drugih medija.

Bajke Sunčane Škrinjarić utemeljene su na Andersenovim modernim bajkama tako da je ona udahнула život svemu što je vidjela pa tako i cvijeću,

životinjama, kukcima. Njezine bajke uče tome kako djecu treba nečemu učiti. Ona u njima donosi jednostavan svijet mašte, a njezinim djelima vladaju obični i svakidašnji događaji i likovi koji su najčešće djeca. Ona oživljuje predmete, prirodu i životinje što je i vidljivo u *Plesnoj haljini žutog maslačka*. Na primjeru ove bajke također su dani zadaci koji se koriste u osnovnoškolskoj nastavi. Zadaci učenike potiču na promišljanje o likovima, motivima, idejama te etičkim i moralnim poukama koje se iz bajke mogu iščitati. Kroz interpretaciju ove bajke učenici mogu osjetiti ozračje sklada, dubine i ljepote prirode.

Bajke su svakako važne u osnovnoškolskoj nastavi jer one potiču učenike na nadograđivanje njihova umjetničkoga svijeta. One mogu biti poticaj za stvaralaštvo u jeziku te poticaj u njihovoj usmenoj i pisanoj uporabi, a na taj način se prepoznaje unutarpredmetna korelacija i integracija jer će se u području književnosti ostvarivati i sadržaji jezičnoga izražavanja u svim jezičnim djelatnostima, odnosno slušanju, govorenju, čitanju i pisanju.

11. POPIS LITERATURE

1. Bettelheim, Bruno. *Značenje bajki*. Beograd. Zenit. 1979.
2. Crnković, Milan. *Dječja književnost*. Zagreb. Školska knjiga. 1986.
3. Grgurević, Ivan; Fabris, Katja. *Bajke i dijete s aspekta usmenoknjiževne i filmske bajke*. Metodčki obzori : časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu. Vol. 7(2012)1 No. 14. 2012.
4. Pintarić, Ana. *Umjetničke bajke: teorija, pregled i interpretacija*. Osijek. Naklada 500 primjeraka. 2008.
5. Pintarić, Ana. *Bajke: pregled i interpretacije*. Osijek. Matica Hrvatska. 1999.
6. Pintarić, Ana. *Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa Zlatni danci 3: Bajke od davnina pa do naših dana*. Osijek. 2011.
7. Rosandić, Dragutin. *Metodika književnoga odgoja*. Zagreb. Školska knjiga. 2005.
8. Skok, Joža. *Književno djelo Ivane Brlić-Mažuranić*. Varaždinske Toplice. Naklada 500 primjeraka. 2007.
9. Težak, Stjepko. *Interpretacija bajke u osnovnoj školi*. Zagreb. Pedagoško- književni zbor. 1969.
10. Visinko, Karol. *Čitanje: poučavanje i učenje*. Zagreb. Školska knjiga. 2014.
11. Visinko, Karol. *Dječja priča – povijest, teorija, recepcija i interpretacija*. Zagreb. Školska knjiga. 2015.
12. Visinko, Karol. *Alica u Zemlji čudesa Lewisa Carrolla*. Zagreb. Mozaik knjiga. 2001.

Ostali izvori:

1. Fučkar, Antonela. *Bajke Ivane Brlić-Mažuranić i suvremene bajke: komparativni pristup*. Diplomski rad. Čakovec: Učiteljski fakultet. 2016.

2. Graša, Valentina. *Bajka u predškolskom odgoju*. Završni rad. Pula: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti. 2016.
3. Ribarić, Petra. *Suvremeni metodički pristup bajkama u razrednoj nastavi*. Diplomski rad. Pula: Odjel za odgojne i obrazovne znanosti. 2015.

12. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI

Tema ovog rada je *Suvremena bajka u osnovnoškolskoj nastavi književnosti*. Rad se temelji na bajkama, *Priče iz davnine* Ivane Brlić-Mažuranić, *Alica u Zemlji Čudesas* Lewisa Carrolla i *Plesna haljina žutog maslačka* Sunčane Škrinjarić. Ovaj rad donosi interpretaciju navedenih bajki u osnovnoškolskoj nastavi književnosti, ali dani su i primjeri kako se ove bajke mogu iskoristiti i u području jezičnog izražavanja te medijske kulture.

Ključne riječi: bajka, suvremena bajka, Ivana Brlić-Mažuranić, Priče iz davnine, Lewis Carroll, Alica u Zemlji čudesas, Sunčana Škrinjarić, Plesna haljina žutog maslačka, jezično izražavanje, etika, film, metodika

Prijevod naslova rada na strani jezik: Modern story at elementary school class of literature

Prijevod ključnih riječi na strani jezik: story, modern story, Ivana Brlić-Mažuranić, Stories from the past, Lewis Carroll, Alice in Wonderland, Sunčana Škrinjarić, Dancing dress of yellow dandelion, linguistically expression, ethics, movie, methodology